

Asikkalan puiset rattaat podcast

Tuottaja: Reko Tupala
Työharjoittelutyö KEO.fi Radiotoimittajalinja
Opettaja: Joni Rinta-Möykky

JINGLE

Hei.

Tämä on Asikkalan puiset rattaat podcast.

Jonka teille on tuottanut Reko Tupala

Kuulet sarjassa kirjoituksia Asikkalan historiasta, eri henkilöistä ja tapahtumista vuosien takaa.

Asikkalalainen Lauri Muranen on koonnut tarinat jo vuosia aiemmin ja nyt osa näistä tarinoista on kuultavissa podcast-sarjana.

Luvassa on mielenkiintoista kuultavaa Asikkalan eri vaiheista, löytyypä jopa skandaali-uutinenkin kaukaa historiasta sekä laivailun historiaa Päijänteellä.

Tervetuloa kuuntelemaan.

JINGLE

Tämä jakso kertoo suuresta skandaalista Asikkalassa 1800-luvulla. Tarina on osittain surullinen, mutta kuitenkin päähenkilö eli loppu elämänsä vapaana miehenä tienaten oman toimeentulonsa.

Älkää hyvät ihmiset eläkö yli varojenne älkääkä huijatko, älkääkä muutenkaan olko petollisia.

Kertomus on pidetty esitelmänä Asikkalan Rotaryklubilla vuonna 2005. Tästä johtuen tarinan alussa vietetään Asikkalan kirkon 125 vuotis juhlaa.

Kolmas jakso 3 - Yksi on joukosta poissa – Sotarovasti E. V. Petterson ja suuri skandaali

Teksti: Lauri Muranen, Lukija / teksti: Reko Tupala

Jokainen on varmaan huomannut, että Asikkalan kirkolla on sunnuntaina juhlapäivä. Vuonna 1880 valmistunut miljoonan tiilen kirkko täyttää 125 vuotta. Juhlien yhteydessä esitetään kavalkadi, jossa nähdään seurakunnan kuuluisimpia persoonia vuosisatain varrelta.

Yksi on kuitenkin joukosta poissa. Hän on sotarovasti Erik Viktor Petterson. Petterson toimi Asikkalan seurakunnan kirkkoherrana, silloin kun kirkko valmistui. Useimmat meistä ovat muualta Asikkalaan tulleita, joten teillä ei ole tietoa siitä miten naapurikuntalaiset köllittivät Asikkalaa vielä muutama vuosikymmenen sitten. Asikkalasta puhuttaessa tokaistiin usein: Siellä pappi on varas ja nimismies miehentappaja. Tuo maininta miehentappajasta viittaa nimismies Carl Ludvig Langiin, joka kuuluu ampuneen pakoonyrkyneen epäillyn. Varkaaksi mainittu taas oli tämä sotarovasti Petterson, joka paljastuessaan oli paitsi Asikkalan kirkkoherra myös Suomen suuriruhtinaskunnan valtiopäivämies.

Keisarin nimittämä kirkkoherra

Tarinan voi aloittaa syksystä 1874, jolloin Asikkalan ensimmäinen kirkkoherra Anders Emanuel Berner kuoli. Hän oli ehtinyt hoitaa tehtävänsä yhdeksän vuotta. Asikkala oli muodostettu omaksi seurakunnaksi jo vuonna 1848, mutta kirkkoherra voitiin valita vasta vanhan kappalaisen kuoltua, joten Berner aloitti virassaan vuonna 1865.

Bernerin jälkeensä jättämään virkaan oli kuusi hakijaa, joista tuomiokapituli asetti tavan mukaan kolme ehdokassijoille. Tästä virkaanasettelusta syntyi papiston keskuudessa kiivas väittely, joka näkyi pitkinä kirjoituksina vuoden 1875 sanomalehdissä.

Ehdokasasettelua moittineet eivät pitäneet siitä, että nuori kappalainen oli ohittanut kokeneita ja viroissaan pitkään toimineita kirkkoherroja.

Vuoden kestäneen kiistan ja valitusten jälkeen Porvoon tuomiokapituli teki uuden ehdokasasettelun, jossa olivat mukana

Padasjoen kirkkoherra Gabriel Lindeqvist, Kuhmoniemen kirkkoherra Elis Roos ja Köyliön kirkkoherra Klas Sumelius, tässä järjestyksessä. Heistä Roos sai asikkalaisilta ylivoimaisesti eniten ääniä. Kuhmoniemi on nykyään nimeltään Kuhmo.

Mutta kirkkoherran valinta ei päättynyt tähänkään. Virkaan ilmestyi äänestyksen jälkeen vielä kolme pappismiestä: Raahen koulun entinen rehtori Nils Gustaf Emeleus, Turun tyttökoulun kolleega Johan Simelius ja Suomen kaartin pastori Erik Viktor Petterson.

Jälkihaku oli mahdollista, koska Asikkala oli imperiaalinen eli keisarillinen seurakunta, jossa keisari lopullisesti nimitti kirkkoherran. Ja keisarillinen Asikkala oli siksi, että sen entinen emäseurakunta Hollola oli ollut kuninkaallinen seurakunta aina siitä asti kun Kustaa Vaasa otti sen läänitykseksen. Senaatti esitti keisarille Pettersonin nimittämistä virkaan ja niin myös tapahtui heinäkuussa 1876.

Pidetty ja toimelias seurakunnan palvelija

Erik Viktor Petterson oli syntynyt 26.3.1834 Hailuodossa Oulun lähellä, missä hänen isänsä oli kappalaisena. Hän suunnitteli ensin apteekki-alaa ja pääsi oppipojaksi Porvoon apteekkiin. Siellä hän ei kauaa viihtynyt vaan siirtyi kansakoulunopettajaksi Hämeenlinnaan.

Samalla hän opiskeli ja pääsi ylioppilaaksi vuonna 1857, siis 23-vuotiaana. Hänet valittiin saksan kielen opettajaksi Helsingin yksityiseen lyseoon, mutta hän hankki lisäansioita kotiopettajana.

Professori Granfeltin poikia opettaessaan Petterson päätti suuntautua pappisalalle. Hänet vihittiin papiksi vuonna 1864, pastoraalitutkinnon hän suoritti kaksi vuotta myöhemmin erinomaisin arvosanoin. Petterson sai nyt uskonnon opettajan viran yksityisestä lyseosta, jota siihen aikaan pidettiin suuressa arvossa.

Samaan aikaan hänet nimitettiin myös Suomen kaartin seurakunnan pastoriksi.

Pettersonia pidettiin etevänä puhujana ja opettajana ja hän piti Helsingissä hyvin suosittua yksityistä kirjoituskoulua – ainoaa lajissaan – pääkaupungin nuorukaisille. Hän oli myös suomalaisen merimieslähetyksen perustajia ja kävi yhdistyksen matkasaarnaajana rannikkokaupungeissa vielä kirkkoherra-aikanaan Asikkalasta käsin. Hän nousi tuon ajan julkkikseksi esiintymistaidoillaan ja hyvän kielipäänsä ansiosta.

Sotarovastin arvonimen Petterson oli saanut vuonna 1876 sotilaspastorina toimiessaan, mutta sitä hän käytti ja siitä hänet tunnettiin Asikkalan kirkkoherranakin. Hänen ensimmäisiä tehtäviään Asikkalassa oli urakkatarjousten pyytäminen uudesta kirkosta, joka rakennettaisiin tiilestä ja johon pitäisi mahtua kerralla 3 000 sanankuulijaa. Vaikka Petterson vetäytyikin rakennustyötä johtavan toimikunnan puheenjohtajuudesta, hän oli monella tavalla vauhdittamassa uuden kirkon saamista. On muistettava, että lähes kaikki seurakunnan asioista päättävät isäntämiehet olivat tuohon aikaan kirjoitustaidottomia, joten sotarovasti Petterson hoiteli rakennustoimikunnan puolesta urakatarjouspyynnöt sanomalehtiin, valmisteli niiden käsittelyn, hoiti rakentamisen lainoituksen pankkien kanssa, kantoi rahat seurakuntalaisilta ja hoiti myös maksuliikenteen.

Vihkiäistilaisuudessa lokakuun 24. päivänä 1880 kirkkoherra sai piispalta erityiskiitokset: ”Suuria vaivoja ja kustannuksiakin katsomatta, väsymättömällä nerolla, aivan taitavasti oli hän uuden kauniin kirkkorakennuksen toimeenpannut.”

Eräs seurakuntalainen kehuu tuonaikaisessa lehdessä kirkkoherran olevan nuori ja toimelias. Petterson olikin tarmokas ja monitoiminen, hän mm. perusti Vääksyn kanavalle höyrymyllyn. Hän sai monenlaisia luottamustehtäviä ja toimi mm. kansakouluntarkastajana, mikä tehtävä oli tuolloin jotain aivan muuta kuin myöhempinä aikoina.

Ajan käsitystä kansanopetuksen tarpeellisuudesta kuvatkoon tapaus Asikkalasta vuodelta 1880. Loisen tytär Karoliina Abrahamintytär oli ollut jonkin aikaa poissa kiertokoulusta. Kun Petterson kysyi työltä syytä moiseen, selvisi, että tytön lanko ei ollut päästänyt tätä kouluun. Sotarovasti nuhteli miestä, jolloin tämä moitteesta kimmastuneena meni ja pahoinpiteli 14-vuotiaan tytön kuoliaaksi.

Pappissäädyn edustajana Petterson valittiin kolmille valtiopäiville, vuosina 1882 ja 1885 ja 1888, ja oli myös kirkolliskokousedustaja vuonna 1886. Hän toimi monen hengellisen lehden avustajana ja sai Porvoon piispanvaalin ehdokkaana kohtuullisesti ääniä.

Susi lammasten vaatteissa

Niinpä oli todellinen yllätys, kun viipurilaiset sanomalehdet sunnuntaina 29. tammikuuta 1888 julkaisivat Helsingistä saapuneen sähkösanomauutisen:

”Asikkalan kirkkoherra, sotarovasti Petterson on tavattu väärennetyillä kirkonkokouksen pöytäkirjoilla useammalta pankkilaitokselta peijaamasta melkoisia rahamääriä. Petterson on jo kaksi päivää ollut tietämättömissä. Sähköteitse on annettu käskyjä pidättää häntä, jos koettaisi lähteä maasta. Kun hän on valtiopäivämies, ei ole voitu antaa vangitsemiskäskyä.”

Vielä kummallisempaa uutisessa oli, ettei Helsingin sanomalehdissä puhuttu asiasta mitään. Myöhemmin helsinkiläiset lehdet puolustautuivat ja kertoivat sopineensa, etteivät ne julkaise tätä uutista sunnuntaina, jolloin Petterson oli vielä Sortavalassa hautaamassa äitiään.

Samana päivänä iltana kun julkaistiin ensimmäiset uutiset Pettersonin petosjutusta – kuten tapausta ryhdyttiin lehdistössä kutsumaan – oli sotarovasti palannut yöjunalla Helsinkiin. Häntä ei valtiopäivämiehenä voitu edelleenkään pidättää, mutta kaksi poliisia oli kyllä komennettu vartioimaan asuntoa.

Se oli turhaa, sillä Petterson oli sairastunut matkalla ja makasi sängyssä. Kotona pidettiin poliisitutkinto, jossa hän tunnusti vuodesta 1880 lähtien lainanneensa väärennyksillä kirkonrakennuksen nimiin 117 000 markkaa yliopistolta, eri pankeilta, vakuutusyhtiöltä ja joiltakin yksityisiltä. Petosvyyhti alkoi paljastua, kun eräs lainanantaja sattui puheisiin Asikkalan seurakunnan luottamusmiehen kanssa lainasta, josta kirkonkokouksessa ei oltu tehty päätöstä.

Kirkkoherra oli väärentänyt pöytäkirjanotteen ja sen alle tarvittavat nimet. Olipa hän saanut luku- ja kirjoitustaidottomia luottamusmiehiä merkitsemään papereihin omat puumerkkinsä. Tällä tavoin oli puumerkkiään käyttänyt mm. Enok Yttölä, joka vaikka olikin vuonna 1886 valittu peräti kunnan esimieheksi, ei osannut sen enempää lukea kuin kirjoittaakaan.

Tuomio oli ankara ja moniosainen

Tuohon aikaan asiat etenivät nopeasti. Viikon sisällä asian paljastumisesta pidettiin jo ensimmäinen oikeudenistunto Helsingissä. Samalla Petterson sai tilaisuuden selvittää, miten hän oli ajautunut petosten tielle. Kertomuksesta selviää varsin tavanomainen kuvio pienten lainasummien kasautumisesta niin suureksi, ettei niistä enää rehellisin keinoin selviä. Siihen aikaan, kun Petterson vihittiin papiksi, hän oli vielä velaton mies, mutta 12 vuotta myöhemmin Asikkalaan siirtyessään velkaa oli kertynyt jo 37 000 markkaa. Summan suuruudesta saa jonkinlaisen käsityksen vertaamalla sitä kirkkoherran vuosituloihin, jotka Asikkalassa tuolloin olivat keskimääräistä suuremmat, ehkä jonkin verran alle 10 000 markkaa.

Velkasumman kertymisestä Petterson kertoi avoimesti oikeudessa. Kaikki oli alkanut pappistoverin esittämästä 4 000 markan vekselistä – kirkonrakennukseen sekin – johon hän oli pannut nimensä tietämättä tuolloin edes, mikä vekseli on. Hän joutui itse vaikeuksiin, kun Suomen Pankki kohta peri saatavaansa. Rahojen saaminen alkuperäiseltä velallisesta oli tuottanut Pettersonille vaikeuksia, mutta silti hän oli lainaillut rahaa myöhemminkin köyhille kumppaneilleen. Lopulta hän joutui itse velkakierteeseen.

Tulot karttuivat vähitellen ja olisivatkin riittäneet menoihin, mutta Pettersonin mukaan anoppi oli mielipuoli, joka kuvitteli olevansa rutiköyhä. Niinpä Pettersonit ostivat talon, hankkivat hevosen ja elivät ylellisemmin kuin oli tarpeen, jotta anoppi saataisiin pidettyä tyytyväisenä. Kun vaimon perintönään pesään tullut 80 000 markkaakin oli käytetty, lainojen määrä oli noussut ylitsepääsemättömäksi. Näin sotarovasti sotkeutui petosten tielle. Tähän oikeudenkäyntiin mennessä pappissääty oli ehtinyt erottaa Pettersonin valtiopäivämiehen tehtävästään, joten hänen koskemattomuutensa päättyi ja hänen vangittiin ensimmäisen oikeuspäivän päätteeksi.

Toisena istuntopäivänä luettiin tuomio, johon kuului kunnianmenetystä, vesi- ja leipävankeutta sekä sakkoa. Rahojen hankkiminen petoksella katsottiin varkaudeksi ja Ruotsinvallan aikaisen lainkäytännön mukaan ensikertalaiselle varkaalle tuomittiin

sakko, jonka suuruus oli anastetun omaisuuden määrä kolminkertaisena. Näin Pettersonin oli maksettava sakkoa 374 700 markkaa. Korvausten maksaminen petetyille piti maksaa työllä.

Elokuussa sotarovasti joutui uudelleen oikeuteen, tällä kertaa Asikkalan käräjillä, missä häntä syytettiin väärästä konkurssista. Hän oli nimittäin jättänyt konkurssianomuksen kohta Helsingissä pidetyn oikeudenkäynnin jälkeen. Kihlakunnanoikeuden tuomio oli samanlainen kuin Helsingin raastuvanoikeudenkin. Joku nokkela lehtimies laskeskeli, että Petterson joutuisi tuomion mukaan olemaan 110 vuotta vankilassa, ennen kuin häneltä vaaditut korvaukset olisi sovitettu.

Turun hovioikeus antoi lopullisen päätöksen jutussa vuoden 1889 alussa. Sen mukaan sotarovasti Viktor Petterson tuomittiin kirkonkokouspöytäkirjojen väärentämisestä seisomaan yhden tunnin ajan kaularaudassa häpeäpaalun vieressä, istumaan kuritushuoneessa viiden vuoden ajan sekä vekselien ym. väärentämisestä 76 markan 80 pennin sakkoihin ja huolimattomasta ja kevytmielisestä käytöksestään velkojiaan kohtaan vuoden vankeuteen sekä suorittamaan näille korvauksia. Lisäksi hovioikeus vahvisti Porvoon tuomiokapitulin päätöksen, jolla Pettersonilta oli otettu papinvirka pois.

Vankeusajan jälkeen Petterson asui Helsingissä ja Tampereella ja elätti itseään kääntämällä ranskalaisia romaaneja suomeksi. Hän kuoli 17.11.1900 Tampereella.

LOPPU